

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

„Защита на българските национални интереси в периода от Освобождението до Независимостта 1878-1908 г.“,

представен за получаване на образователно-квалификационната степен "доктор" по професионално направление 9.1. Национална сигурност (Организация и управление извън сферата на материалното производство)

Автор: **Тодор Кирев Тодоров**

Рецензент: проф. д.ик.н. Стефан Симеонов

Дисертационният труд "Защита на националните интереси 1878-1908 г." с обем 192 с., структурирани в увод, седем параграфа, заключение, литература и три приложения, е предложен за рецензия от дисертанта на самостоятелна подготовка към катедра "Сигурност и безопасност" при Юридическия факултет на ВСУ "Ч. Храбър". Тодор К. Тодоров. Предложеният вариант на дисертационен труд е заявка за разглеждане на сериозни въпроси, ненамерили или получили отчасти отговор и решение в научната литература.

В увода авторът обяснява интересът към формулираната тема и нейната актуалност в съвременната обстановка с предположението може ли малка държава да взема адекватни и прецизни външнополитически решения, с които надеждно да защитава националните си интереси. Определен по този начин, периметърът на неговия анализ обхваща редица теоретични и конкретноисторически проблеми, свързани с разсъждения: що е национален интерес, що е национална сигурност, кои са рисковете и заплахите за националната сигурност, кои са факторите за/на националната

сигурност, съществува ли и в каква степен национална доктрина или стратегия за сигурност за даден период.

Определените предмет и обект, поставените задачи за решаване и цели за постигане, предизвикват и събуждат въпроси, някои от които получават отговори, дадени от автора, други са заявени като намерения за изследване. Той формулира съществени изследователски задачи, свързани с изготвянето на модел на системата за защита на българските национални интереси, разкриването на алгоритъм за използването на промените във външнополитическата обстановка в защита на националните интереси. Амбициозна е задачата да се предложи механизъм за защита на националната сигурност на България.

Издигната изследователска теза: че постигането на външнополитически цели е функция от взаимодействието на фактори, подлежащи и не подлежащи на влияние е сполучлива и защитима като докторантът подробно представя използвания инструментариум, с който я доказва.

Дисертантът прави сполучливо разпределение на материала в три части с акцент съответно върху:

А) Великите сили и определянето на българските национални интереси;

Б) създаването на Княжество България и защитата на националните интереси при основните исторически събития - Берлински конгрес, Съединението и обявяването на Независимостта;

В) българотурските отношения и отражението им в балканската външна политика на Княжеството.

Хронологическият отрязък от време (1878-1908 г.), в който са поставени границите на изследването, е изчистен от всякакви съмнения и колебания. Границите са строго и коректно определени, което дава необходимата увереност на автора при формулирането на основните

проблеми за изследване: създаването на държавата, защитата на националните интереси, формирането на националния идеал, намесата на Великите сили, факторите за влияние.

В каква посока са добрите постижения на кандидата за доктор?

1. Заглавието на докторския труд е подбрано като актуално и дисертационно. Предложените времеви граници са аргументирани и защитими.

2. Научното съчинение отстоява претенцията за историзъм и доказва полезността от използването на уроците от миналото за осмисляне на съвременното.

3. Авторът се фокусира главно върху три събития: Берлинския конгрес и неговите решения, Съединението и неговите последици, обявяването на Независимостта и ролята на балканските и европейските политически сили в утвърждаването на България като фактор за защита на националните интереси на българите. Обяснявайки предмета и обекта на труда чрез историческата фактология авторът доказва тезата си, че постигането на външнополитически цели е функция от взаимодействие от управляеми и неуправяеми фактори, която функция е съставен елемент от защитата на националните интереси и ценности. Определен принос на автора е свързването на динамиката на интересите на Великите сили със състоянието на националните интереси, показано чрез осветяването на управляемите и неуправяемите фактори и осъществяването на граф-анализ на тази основа.

4. Всеки един от параграфите на проекта приключва с авторски изводи, които показват зрелостта му като изследовател и вещо научно ръководство. Стъпвайки на съвременните разбирания за интереси и ценности, в тях авторът се опитва да направи оценка на адекватността и полезността на станали в миналото действия, чрез които се предлага

механизъм за защита на национални ценности и реализиране на външнополитически цели.

5. Авторът си е поставил амбициозна задача да разкрие алгоритъм, който да позволи решаването на желани тактически задачи и постигане на стратегически цели на базата на националните интереси. Внимание заслужават разсъжденията на автора за модела на управление на малки държави от типа на България.

6. Докторантът показва литературна осведоменост и се отличава с добро познаване и използване на турските автори, което не е много прилагано в родната историография. Познаването на специфични литературни източници позволява да се открие погледът на «другия» върху предложената проблематика и да се видят параметрите на значението и рисковете, произтичащи от политиката на Османската империя.

7. Макар с претенции за историчност, авторът е приложил предметно-проблемен, а не фактологично-хронологичен подход, който го улеснява в разработването на проблематиката.

8. Авторефератът е изготвен съгласно изискванията за подобен род съчинения. Представил е необходимите публикации, които го представят пред научната публика. Подкрепям част от оформените авторови приноси. Не е изяснен докрай алгоритъмът за решаване на желани тактически задачи. Част от предложенията, макар с претенция за конкретност, са прекалено общи и незадължаващи (предложение № 5).

Към предложената работа имам няколко бележки, които се отнасят до съдържателната, изследователската, но и до формалната, техническата страна на проекта.

1. Тезата за защитата на националните интереси, които са център в заглавието, но бегло споменати в текста, ще има завършен вид ако се прибави и първата Балканска война от 1912-13 г. като илюстрация на

защита на национални ценности и интереси. Иначе авторът трябва да уплътни аргументацията си за крайната граница на изследването.

2. Структурата се нуждае от допълнително оглеждане. Едно окрупняване, съчетаване и разширяване би дало класически вид на дисертацията с глави и параграфи. Да се помисли за необходимостта от наличието на теоретична глава в която да се изведат основните категории и понятия: ценности, интереси, защита, модел, нация, фактори, ресурси, политика, доктрина. По-нататък структурата би могла да следва поставените за изследване задачи в подреден вид.

3. Пресилено е твърдението на автора, че в изследването за първи път от гледна точка на съвременната теория се прави опит да се оцени адекватността на действията, решенията и постъпките, свързани с българските национални ценности в периода 1878-1908. Между другото това е единственото споменаване на понятието "ценности", което считам за недостатък на труда. Докторантът би трябвало да разшири мястото на Ст. Стамболов при изясняване позициите на българските политици към османската политика.

4. В заключението, към историческите изводи, подкрепящи тезата за добрата външна политика на малката държава се прибавят разсъждения за днешното състояние на Балканите. Те не са достатъчни да се получи представа за постиженията на автора, дали е изпълнил изследователските задачи, потвърждава ли издигнатата от него теза. Подкрепям приложение № 1, но смятам че другите две не изпълняват предназначението си да илюстрират. Удачно би било вместо приложение № 3 да се дадат откъси от политическите програми на партиите, а не обяснение за тяхната структура и състав.

5. Авторът представя списък от 300 литературни източника, 7 периодични издания, 12 нормативни документа. В текста са цитирани и ползвани и други автори, неупоменати в литературата. Особеност на

изследването е ползването на цитати, а не на оригиналните съчинения. Добре би било да се ползват по-съвременни автор като Ж. Назърска и нейната книга «Българската държава и нейните малцинства 1879-1885 г., която контрира част от писанията на автора. Ползването на по-ранни автори (Сиделников, Божинов). за мен е причина да се появят клишетата и словесни щампи в изказа на докторанта (най-често се среща "управляващата буржоазия"). Затова основната ми забележка относно езика е свързана с употребата на повседневни понятия и принизяването на научния стил.

5. Работата е писана с ентузиазъм и страст. Това се отразява на места на историческата достоверност (голяма част от интелигенцията ни е индиферентна и нихилистично настроена, указите за мобилизация и свикването на Народно събрание са княжески, а не правителствени, или се допускат непривични грешки ("кримки", "Батемберг").

6. С някои тези не съм съгласен, или най-малко се нуждаят от допълнителни доводи и анализ (българските управленци не разбират османската политика; желаят да проникнат икономически в българските земи, останали под османска власт, но единственият път е войната с империята); само пасивната българска политика е в основата на негативните тенденции след Освобождението; васалното положение е позитивно; българите на практика не съществуват; просвещението е най-силното оръжие, което се опровергава с приложение № 1, в което авторът показва демографския и икономически ръст на българите; вредата от четническото движение; църквата - невежа; ролята на "двуличния" Фердинанд .

Към горното предложение добавям препоръката авторът да преразгледа структурата на дисертацията, заглавията на главите и параграфите, да допълни и подготви сериозно и подходящо заключение като съществена част от дисертационния труд, в което да отрази приносите

на изследването. Работата ще получи завършен вид ако авторът отговори или реши следните въпроси: да обясни категориите “национален интерес”, “национални ценности”, “национален идеал” не само от съвременна гледна точка, но и в зависимост от историческата ситуация и време, при определянето на категорията “национален идеал” да избегне декларативността, да определи заплахите за националната сигурност, да разшири определението за национална сигурност, включващо само “способността за защита на своите интереси”, да формулира коректно факторите за несигурност (обезбългаряване, асимилация, ислямизация, денационализация, изселнически движения), да отстрани русизми, клишета, фактологически грешки, повторения, противоречия, празноти (да се допълни събитийно анализа от 24 септември до 2 ноември 1885г. и от 1885 г. до 1908 г. особено при граф-анализа) и крайности в разсъжденията, да преодолее предразсъдъци и стереотипи от рода че България е териториално малка държава, или че е икономически изостанала, селското стопанство гине под непосилни данъци, незаслужено пренебрегва монархическият институт като фактор за сигурността на държавата, да преразгледа първа грава, чиято първа част изцяло излиза извън хронологичният обхват, нека се задълбочи документално да изследва разбойничеството, наречено от него деликатно “вълнения на мюсюлмани”, да посочи приносите на дисертационният труд, да ликвидира повторенията, намерили място почти във всички параграфи, свързани със създаването на Княжеството, да обоснове принципите на национална доктрина и др.

В заключение, считам че предложеният проект може да бъде защитен. Въпреки поредицата от бележки, дисертантът показва умения за анализ и изследователска работа, борави с фактология и категориален апарат, дава нов поглед в историческото знание по събитията, свързани с външната политика, сигурността и дипломатията. С оглед на това,

препоръчвам на членовете на научното жури да присъдят ОНС "доктор" в професионално направление 9.1. Национална сигурност (Организация и управление извън сферата на материалното производство) на Тодор Кирев Тодоров.

Рецензент:

Проф. д.н. Ст. Симеонов

16.04.2012 г., Варна